

สภาพ ปัญหา และแนวทางการปรับปรุงการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20

STATES, PROBLEMS AND IMPROVING GUIDELINES OF INTERNAL EDUCATION
SUPERVISION IN SECONDARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA XX

19

พุทธชาติ แสนอุบล*

รองศาสตราจารย์ ดร.ประชุม รอดประเสริฐ**

ดร.สถาพร พุทธิพิฏฐ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการปรับปรุงการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนเตรียมการ การดำเนินการปฏิบัติตามแผน การกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการ และการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยครูผู้สอน จำนวน 276 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 13 คน เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบสอบถามแบบเลือกตอบ และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูล ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าวิกฤต การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และค่าดัชนีทามติ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. สภาพการดำเนินการการนิเทศภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยรวมและทุกรายด้าน สามารถปฏิบัติได้จริงในระดับมาก

2. ปัญหาสำคัญของการดำเนินการการนิเทศภายในของโรงเรียนด้านการวางแผนเตรียมการ ได้แก่ ครูขาดความเข้าใจและไม่ตระหนักถึงต่อกระบวนการนิเทศภายใน แนวทางการปรับปรุงแก้ไขประเด็นนี้ ด้วยการประชุม ชี้แจง และอบรมครูให้ทราบถึงกระบวนการ และความสำคัญของการนิเทศภายใน

3. ปัญหาสำคัญของการดำเนินการการนิเทศภายในด้านการดำเนินการปฏิบัติตามแผน ได้แก่ ครูไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการนิเทศภายใน และโรงเรียนไม่มีคู่มือให้ครูปฏิบัติ แนวทางการปรับปรุงแก้ไขประเด็นนี้ ได้แก่ ดำเนินการกำกับติดตามผลการนิเทศ และจัดทำคู่มือให้ครูได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

4. ปัญหาสำคัญของการดำเนินการการนิเทศภายในด้านการกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการ เกี่ยวข้องกับการดำเนินการนิเทศไม่เป็นไปตามปฏิทินการปฏิบัติงาน และครูขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการนิเทศ แนวทางการปรับปรุงแก้ไขประเด็นดังกล่าว โดยปรับการปฏิบัติงานให้มีความยืดหยุ่นและมีคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

5. ปัญหาสำคัญของการดำเนินการการนิเทศภายในด้านการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ เกี่ยวข้องกับโรงเรียนไม่นำผลการนิเทศภายในปรับปรุงและพัฒนางานการบริหารโรงเรียน แนวทางการปรับปรุงแก้ไขประเด็นนี้ โดยให้คณะกรรมการดำเนินการนิเทศภายในรายงานผลการนิเทศต่อผู้บริหาร และผู้บริหารนำผลการนิเทศเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาความดีความชอบประจำปีของครู

คำสำคัญ: การนิเทศภายใน, การวางแผนเตรียมการ, การดำเนินการปฏิบัติตามแผน, การกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการ, การปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ABSTRACT

The study aimed at examining the standing circumstances, obstacles and improving issues of four aspects (Plan, Do, Check, Act) of internal education supervision in secondary schools under the jurisdiction of the Office of Secondary Education Service Area XX. Respondents were 276 schools teachers and 13 school principals. Data collection had done through the rating-scale and checklist questionnaires and the interview questions. Statistical devices used for data analysis and presentation were mean, standard deviation, frequency, percentage, t-test, one-way analysis of variance, and the consensus values.

The findings were as follows;

1. The standing circumstances, in total and each aspect of school internal supervision were rated at the highly practice.
2. Lack of understanding and awareness in internal supervision procedures of school teachers were considered as main obstacles of the PLAN. Guidelines for improving the obstacles should be done through teachers' workshop and school conference.
3. Unawareness and lacking of handbook for school teachers were considered as main obstacles of DO. Guidelines for improving the obstacles should be done through follow-up supervision process and providing handbook for school teachers.
4. Unclear schedules and unreadiness of teachers were considered as the main problems of CHECK. Guidelines for improving these matters should be done through making flexible schedules and providing handbook.
5. Ignorance of internal supervision outcomes for school administration considered as the main problems of ACT. Guidelines for improving this aspect should be done by school administrators accepting the supervision outcomes as a data for yearly meritorious salary promotion of school teachers.

Keywords: Internal education supervision of PLAN, DO, CHECK, and ACT, / The office of Secondary Education Service Area XX

บทนำ

การนิเทศการศึกษาเป็นวิธีการและกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระหว่างครูกับผู้นิเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการสอน และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (พรรณทรี โชคไพศาล, 2553, หน้า 1) ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูจึงเป็นภารกิจหลักของผู้นิเทศการศึกษา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูนั้นเป็นงานที่ยาก ต้องอาศัยทั้งเวลาและความอดทนที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยจะต้องมีตัวบ่งชี้ให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของครูไปในทิศทางที่ดีขึ้น (Glickman et al., 2012 p. 75) เป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน เป็นลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่ทำให้การนิเทศมีความแตกต่างจากการบริหาร กล่าวคือ ในการปฏิบัติงานหากผู้บริหารมุ่งเน้นคุณภาพของผลผลิตแต่อย่างใดโดยไม่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานแล้ว การปฏิบัติงานนั้นถือว่าเป็นลักษณะของ “การบริหาร” แต่ถ้าหากผู้บริหารมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้ปฏิบัติงานหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานในทางที่ดีขึ้นควบคู่ไปด้วย จะถือว่าเป็นการปฏิบัติงานในลักษณะของ “การนิเทศ” โดยเหตุผลนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการจัดการ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับการนิเทศให้จงได้ ซึ่งจังหวัดอุดรธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความแตกต่างกันอย่างมากของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน จากคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (Ordinary National Education Test: O-NET) ในปีการศึกษา 2557 จากศูนย์ทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (เอกสารสรุปผลการทดสอบทางการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2557 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20, เอกสารอัดสำเนา)

จากสภาพของการนิเทศการศึกษาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา สภาพ ปัญหา และแนวทางปรับปรุงการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 เพื่อศึกษาลักษณะสภาพ ปัญหาการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 และเสนอแนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20

แนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจุบันมีแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ความรู้ สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีการศึกษาหรือนวัตกรรมต่างๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ครูต้องมีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้เหมาะสม และทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้น การนิเทศการศึกษาเป็นวิธีการและกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระหว่างครูกับผู้นิเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการสอนและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน นอกจากนี้ การนิเทศการศึกษายังมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยพัฒนาความสามารถของครูผู้สอน ช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง ค้นหาวิธีการทำงานด้วยตนเอง มีความศรัทธาในวิชาชีพของตน มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ มีทักษะในการปฏิบัติงาน เช่น การพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้และผลิตสื่อการสอน การวัดและประเมินผล เป็นต้น และช่วยครูให้สามารถทำวิจัยในชั้นเรียนได้

การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก ได้แก่ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา ให้เต็มตามวัยและศักยภาพ หรือหมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษานั้นในการปรับปรุงแก้ไข พัฒนาการปฏิบัติงานของครูให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน (กรรองจิระเดชากุล, 2550, หน้า 4) ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือกันของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลประโยชน์ของนักเรียน และเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนรู้ (พรพรหม โชคไพศาล, 2553, หน้า 10)

หลักการนิเทศการศึกษาควรเกิดจากความร่วมมือของครูและบุคลากรทางการศึกษาดำเนินการอย่างเป็นประชาธิปไตยมีแบบแผนเป็นลำดับขั้นตอนถูกต้องตามหลักวิชาการมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ตลอดจนให้ขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกัน (กำพล วัลย์ลัษณ์, 2549, หน้า 16)

กระบวนการดำเนินการการนิเทศภายใน ซึ่งโรงเรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ จำแนกเป็นกระบวนการโดยยึดหลักการดำเนินงานของ Edward W. Demming ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนเตรียมการ (PLAN) การดำเนินการปฏิบัติตามแผน (DO) การกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการ (CHECK) และการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ (ACT)

การวางแผนเตรียมการ (P-Plan)

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2522, หน้า 105-115) กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ขั้นการเตรียมการ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน
2. การวางแผนกำหนดทางเลือกการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน
3. การสร้างสื่อและเครื่องมือตลอดจนพัฒนาวิธีการต่าง ๆ ที่จะใช้ในการนิเทศ

ซารี มณีศรี (2538, หน้า 203) ได้กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศภายใน ด้านการวางแผนเตรียมการ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเข้าชั้นคุณลักษณะต่าง ๆ ตามเกณฑ์มาตรฐาน การสำรวจความต้องการของครู การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การจัดอันดับกำหนดทางเลือก การแก้ปัญหา และดำเนินการตามความต้องการ

2. การวางแผนนำเอาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ มากำหนดรายละเอียดของกิจกรรมโดยเขียนเป็นโครงการนิเทศซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ผู้รับผิดชอบโครงการ แผนดำเนินงาน ระยะเวลา สถานที่ งบประมาณ การประเมิน และผลที่คาดว่าจะได้รับ

กิตติมา ปรีดีติลล (2532, หน้า 227) กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายใน ด้านการวางแผนเตรียมการว่าจะต้องมีการวางแผน จากการคิด และมีการตั้งวัตถุประสงค์ การคาดการณ์ล่วงหน้า การกำหนดตารางงาน การค้นหาวิธีปฏิบัติงาน และการวางแผนโปรแกรมงาน นอกจากนี้ ยังต้องจัดทำโครงการ โดยมีการตั้งเกณฑ์มาตรฐาน มีการรวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งคนและวัสดุอุปกรณ์ เกิดความสัมพันธ์กันในแต่ละขั้น มีการมอบหมายงาน ประสานงาน กระจายอำนาจหน้าที่ สร้างโครงสร้างการทำงานขององค์กร และพัฒนานโยบายในการนิเทศ

วรรณพิศา พฤษมาศ (2553, หน้า 49) กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายใน ด้านการวางแผนเตรียมการว่า จะต้องมีการสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการนิเทศภายใน มีการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลตามความจำเป็นและเร่งด่วน และกำหนดเป้าหมายและทางเลือกในการปฏิบัติงาน จัดตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนและจัดทำแผนงาน/โครงการ

สรุปได้ว่า การวางแผนเตรียมการในการนิเทศ ต้องมีการจัดทำโครงสร้างการดำเนินการนิเทศภายใน และกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้อง แต่งตั้งคณะกรรมการการนิเทศภายใน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้จัดทำโครงการ พัฒนาแผนการนิเทศภายใน และเป็นผู้ที่รับมอบหมายให้ดำเนินการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นผู้จัดประชุมชี้แจงขั้นตอนกระบวนการ แนวทางในการดำเนินการนิเทศภายในให้ครูได้รับทราบ และเตรียมพร้อมในการรับการนิเทศ

การดำเนินการปฏิบัติตามแผน (D-Do)

ชาร์ มิณศรี (2538, หน้า 203) ได้กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศภายใน ด้านการดำเนินการปฏิบัติตามแผนว่า เป็นขั้นตอนมือตามแผนหรือโครงการนิเทศที่กำหนด และการนิเทศเทคนิค ทักษะสื่อ และเครื่องมือพิเศษ การเตรียมความพร้อมสร้างความเข้าใจ รวมถึงการเสริมแรงให้กำลังใจช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2532, หน้า 17) ได้กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศภายใน ด้านการดำเนินการปฏิบัติตามแผนว่า ประกอบด้วยการทำงานใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้นิเทศลงมือปฏิบัติตามความรู้ ความสามารถ
2. การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศ และควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาตามกำหนดเวลาและมีประสิทธิภาพสูง
3. การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารก็จะให้การบริการสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

กิตติมา ปรีดีติลล (2532, หน้า 227) ได้กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศภายใน ด้านการดำเนินการปฏิบัติตามแผนว่า เป็นการตัดสินใจในการปฏิบัติการนิเทศภายใน มีการคัดสรรบุคคลที่ทำการนิเทศภายใน จูงใจให้มีกำลังใจคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ให้คำแนะนำ ส่งเสริม และกระตุ้นให้มีความตั้งใจ เกิดนวัตกรรมใหม่ จากการเอื้อให้เกิดความสะดวกในการนิเทศภายใน

ชาร์ มิณศรี (2538, หน้า 203) ได้กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศภายใน ด้านการดำเนินการปฏิบัติตามแผนว่า เป็นขั้นตอนมือทำตามโครงการนิเทศที่กำหนดหลัก โดยคำนึงถึงหลักการนิเทศ เทคนิค ทักษะ สื่อ และเครื่องมือพิเศษ การเตรียมความพร้อมสร้างความเข้าใจ รวมทั้งการเสริมแรงให้กำลังใจช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2522, หน้า 134) ได้กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศภายใน ด้านการดำเนินการปฏิบัติตามแผนว่า เป็นการนำเครื่องมือที่สร้างไว้แล้วไปใช้ตามโครงการ ในที่นี้ คือ จัดชุดฝึกอบรมไปให้ครูใช้ ซึ่งอาจจะทำพร้อมกันทั้งหมด หรือแยกเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม หลังจากนั้นจึงเก็บข้อมูลจากการใช้เครื่องมือ ซึ่งจะต้องใช้กระบวนการในการสร้างสื่อ เพื่อสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลอีกขั้นตอนหนึ่งด้วย

สรุปได้ว่าการดำเนินการปฏิบัติตามแผน คือการดำเนินงานของคณะกรรมการนิเทศตามบทบาทหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในขั้นการวางแผนเตรียมการ เช่นคณะกรรมการการนิเทศภายในเยี่ยมชมห้องเรียน รับฟังและสังเกตการสอนรายวิชาของครูตามปฏิทินการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูผู้สอน สรุปผลการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ครูผู้สอนในรายวิชาได้รับทราบ จัดประชุมปฏิบัติการประเด็นปัญหาจากการนิเทศ ประสานงานกับฝ่ายบริหาร จัดหาอุปกรณ์การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ประชุมกระตุ้นให้มีความคิดที่ดี ตระหนักถึงและให้ความสำคัญกับกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน และมีการจัดทำคู่มือการนิเทศภายในเพื่อให้ครูได้ศึกษาและเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

การกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการ (C-Check)

ชาร์ มิณศรี (2538, หน้า 203) ได้กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศภายใน ด้านการกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการว่า การประเมินผลตรวจผลการดำเนินการนิเทศตามโครงการที่กำหนด ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์การประเมินความคิดเห็นกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนรวมผลการประเมินข้อมูลป้อนกลับเพื่อการปรับปรุงต่อไป

วรรณพิศา พฤษมาศ (2553, หน้า 30-32, 43) กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศภายใน ด้านการตรวจสอบการปฏิบัติการว่า จะต้องมีการประชุมชี้แจงคณะกรรมการผู้รับผิดชอบ กำหนดวิธีการเลือกกิจกรรมนิเทศมาใช้ในการดำเนินงานนิเทศภายใน มีการกำกับ ติดตามการดำเนินการนิเทศภายใน และมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ดำเนินงาน การตรวจสอบเป็นการประมาณค่าการดำเนินงานว่า เติบโต ดี ไม่ดี อย่างไร โดยเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่คาดหวังไว้กับสิ่งที่ทำได้จริง หากไม่ดีต้องปรับปรุงแก้ไข ซึ่งขั้นนี้ทำให้ทราบว่าสภาพการดำเนินงานเป็นไปได้ดีแค่ไหน ซึ่งผลการประเมินเป็นไปในการพัฒนามากกว่าการจับผิด

สมานจิตร์ พงษ์สนาม (2542, หน้า 48 - 49) กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายใน ด้านการตรวจสอบการปฏิบัติการว่า จะต้องมีการติดตามและการประเมินผลการดำเนินการนิเทศการสอน มีการติดตามการดำเนินการ ด้วยวิธีประชุมปรึกษาหารือ และประเมินผลการดำเนินการเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือแผนปฏิบัติงานการประเมินผลมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. ตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการ
2. พิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการว่ามีมากน้อยเพียงใด
3. พิจารณาว่าโครงการที่ได้ดำเนินไปแล้วได้ผลตามจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่
4. ทำให้ผู้บริหารได้ทราบผลการปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ดำเนินการส่งเสริมจุดเด่นและพัฒนาจุดด้อยในโครงการอย่าง

ทันทั่วทั้ง

การกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการนิเทศ ควรต้องดำเนินการใน 3 ลักษณะ ได้แก่ การกำกับตรวจสอบก่อนเริ่มดำเนินการ การกำกับตรวจสอบขณะดำเนินการ และการกำกับตรวจสอบหลังการดำเนินการนิเทศ

ในการประเมินโครงการจะแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การประเมินผลก่อนเริ่มทำโครงการ
2. การประเมินผลระหว่างการดำเนินการ
3. การประเมินผลหลังการดำเนินการ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2522, หน้า 144 - 150) กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายใน ด้านการตรวจสอบการปฏิบัติการว่า จะต้องมีการกำหนดรูปแบบของการประเมินติดตามไว้ก่อนใน ขั้ววางแผนเตรียมการว่าจะใช้รูปแบบใด เมื่อนำไปประเมินติดตามแล้ว นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติต่าง ๆ เช่น หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความกระจาย ค่าความแตกต่าง และนำค่าเหล่านั้นเทียบกับเกณฑ์ที่มีอยู่ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้แล้ว จึงประเมินค่า หรือตีค่าออกมาในเชิงคุณภาพว่าดีมากน้อยเพียงใด เป็นที่พอใจหรือไม่ อยู่ในระดับใด มีจุดอ่อนจุดเด่นในแง่ไหนอย่างไร และนำเสนอ รายงานในรูปแบบต่าง ๆ ให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับรู้รับทราบ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าการกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการ จะมีการดำเนินการโดย คณะกรรมการการนิเทศภายในดำเนินการวิเคราะห์ ข้อมูลการปฏิบัติการนิเทศ มีเอกสารการประเมินการนิเทศภายในซึ่งผลของการประเมินเป็นที่ยอมรับของครูผู้สอน ในการปฏิบัติการ นิเทศของครูบรรยาการของการเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์และเป็นกัลยาณมิตร และผู้บริหารโรงเรียนมีส่วนร่วมในการนิเทศตาม ปฏิทินการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ ซึ่งครูผู้รับการนิเทศเองต้องมีการเตรียมพร้อมในการรับการนิเทศ ผลการนิเทศนำเสนอต่อผู้บริหาร เพื่อที่จะนำไปพัฒนาต่อไป

การปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ (A-Act)

กนกกร ฉัตรหิรัญเลิศ (2546, หน้า 60 - 67) กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศภายใน ด้านการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ ว่า โรงเรียนจะต้องมีการประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียนก่อนการดำเนินการ ระหว่างการดำเนินการ หลังการดำเนินการ และ ประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอน สรุปรายงานผลในรูปแบบของแฟ้มรายงาน มีการนำผลสรุปโครงการไปใช้ในการแก้ไขและพัฒนา มีการจัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผลสรุปโครงการ

กรองทอง จิระเดชกุล (2550, หน้า 50) กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศภายใน ด้านการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการว่า ในวาระสุดท้ายของกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องสร้างความมั่นใจให้กับทุกคนว่าหากตั้งใจปฏิบัติงานตามแผนการ นิเทศภายในโรงเรียน งานนิเทศก็จะประสบความสำเร็จ นั่นคือ ครูได้รับการพัฒนาตามความต้องการจำเป็น สามารถนำความรู้ความ เข้าใจไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ นักเรียนได้รับการพัฒนาแก้ไขตามปัญหาให้ดีกว่าเดิม ทุกคนก็จะชื่นใจและมีความสุข นอกจากนี้ กิจกรรมและนวัตกรรม และผลงานที่ครูทำได้ดี ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำไปเผยแพร่แก่ครูในโรงเรียนและครูในโรงเรียนอื่น เพื่อ สร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้นั้นด้วย

สรุปได้ว่าการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ จะต้องมีการจัดทำรายงานผลการนิเทศ นำเสนอผลการนิเทศและเผยแพร่ และ พัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้องของการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องซึ่งผลการนิเทศภายในจะถูกใช้เป็นข้อมูลปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน แต่ละรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ใช้เป็นข้อมูลในการอบรมครู และจัดส่งครูเข้ารับการฝึกอบรม เป็นข้อมูลการวางแผนพัฒนา งานวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถนำข้อมูลจากการนิเทศภายในจัดทำครุต้นแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ ครูผู้สอนใช้เป็นแบบอย่าง และนำข้อมูลที่ได้นำเสนอต่อผู้บริหารเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศภายใน และร่วมหาวิธี พัฒนาคุณภาพการศึกษาาร่วมกัน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20
2. เพื่อศึกษาปัญหาการนิเทศภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) โดยผสมผสานของการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแต่ละลักษณะการวิจัยมีรายละเอียดพอสังเขปในการดำเนินการ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยศึกษาสภาพการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละด้าน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำนวน 315 คน ตามตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607 - 610) โดยการตอบแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale questionnaire) เกี่ยวกับสภาพการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา และแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Forced - Choice Checklists) เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ความถี่ (Frequency)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาแนวทางการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละด้าน โดยการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural interview questions) จากผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีผลการปฏิบัติงานที่ดี (Best practice) ในการบริหารสถานศึกษา จำนวน 13 คน ซึ่งมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ฉันทามติ (Consensus)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากร ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 จำนวน 1,763 คน (ข้อมูลปีการศึกษา 2558)

กลุ่มตัวอย่าง ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จำนวน 315 คน ตามตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607 - 610)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากร ผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 จำนวน 63 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จำนวน 13 คน คัดเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1.1 การศึกษาเกี่ยวกับสภาพการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale questionnaire)

1.2 การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Forced – Choice Checklists)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปรับปรุงการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural interview questions)

วิธีรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยศึกษาสภาพการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละด้าน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำนวน 315 คน ตามตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607 - 610) โดยการตอบแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale questionnaire) เกี่ยวกับสภาพการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา และแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Forced – Choice Checklists) เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ความถี่ (Frequency)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาแนวทางการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละด้าน โดยการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural interview questions) จากผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีผลการปฏิบัติงานที่ดี (Best practice) ในการบริหารสถานศึกษา จำนวน 13 คน ซึ่งมีวิสัยทัศน์ไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ฉันทามติ (Consensus)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินการการนิเทศภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ด้านการวางแผนเตรียมการ ด้านการดำเนินการปฏิบัติตามแผน ด้านการกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการ และด้านการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ ทั้งโดยรวมและทุกรายด้าน ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ สามารถปฏิบัติได้จริงในระดับมาก

2. ปัญหาสำคัญการดำเนินการการนิเทศภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการวางแผนเตรียมการ ได้แก่ ครูขาดความเข้าใจ และไม่ตระหนักต่อกระบวนการนิเทศภายใน โดยผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านนี้ โดยจัดประชุม อบรม หรือชี้แจง ให้ทราบถึง ขั้นตอน กระบวนการ และความสำคัญของการนิเทศภายใน

3. ปัญหาสำคัญการดำเนินการการนิเทศภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษาด้านการดำเนินการปฏิบัติตามแผน ได้แก่ ครูไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการนิเทศภายใน และไม่มีคู่มือในการดำเนินการนิเทศภายใน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการแก้ไข ปัญหาประเด็นนี้ โดยการติดตามผลการนิเทศภายใน การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานนิเทศให้ครูได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

4. ปัญหาสำคัญการดำเนินการการนิเทศภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการ ได้แก่ การดำเนินการนิเทศภายในไม่เป็นไปตามปฏิทินการปฏิบัติงาน ครูขาดความพร้อมเพื่อรับการนิเทศ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการแก้ไข ปัญหาประเด็นนี้ โดยการปรับปฏิทินการนิเทศให้มีความยืดหยุ่นและจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานให้ครูทุกคนได้รับทราบ

5. ปัญหาสำคัญการดำเนินการการนิเทศภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ ได้แก่ โรงเรียนไม่นำผลการนิเทศภายใน เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานการบริหารโรงเรียนทั้งระบบ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการแก้ไข ปัญหาประเด็นนี้ โดยคณะกรรมการดำเนินการกิจกรรมการนิเทศภายในนำผลการนิเทศภายในรายงานต่อผู้บริหาร เพื่อการพิจารณาความดีความชอบ

6. แนวทางการปรับปรุงการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่าต้องติดตามผลการนิเทศภายใน จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานนิเทศให้ครูยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ปรับปฏิทินการนิเทศภายในให้ยืดหยุ่น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยและข้อมูลที่ได้จากการวิจัย มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำไปสู่การอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่าสภาพการนิเทศภายในโดยรวมและทุกรายด้าน ทั้งด้าน การวางแผนเตรียมการ การดำเนินการปฏิบัติตามแผน การกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการ และการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ สามารถปฏิบัติได้จริงในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การนิเทศภายในเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวบ่งชี้และหลักเกณฑ์การประเมิน สมศ. รอบ 4, หน้า 6) ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา จึงกำหนดไว้ในหมวด 4 มาตราที่ 22-30 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, หน้า 13 - 17) ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการกำหนดไว้ในหมวดที่ 5 มาตราที่ 31-40 (หน้า 17 - 27) และการนิเทศภายในโดยเฉพาะนั้น มีกำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดการกำกับ ติดตาม การจัดการศึกษาของผู้บริหารไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้เกณฑ์คุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ยังได้กำหนดให้การนิเทศภายในเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินด้วย เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ตระหนัก เห็นความสำคัญและนำไปปฏิบัติในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับการวิจัยของ จินห์ฮาน์ อุปาทั้ง (2551, หน้า ง บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนที่ได้รับรองมาตรฐานการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม. พบว่าการนิเทศภายในมีการกำหนดและแจ้งนโยบายการนิเทศภายใน มีการเตรียมบุคลากร มีการวางแผนการนิเทศมีการจัดทำแผนงานโครงการ มีการเตรียมเครื่องมือ และมีการเตรียมการประเมินผล และสรุปผลกรณีพิเศษ อย่างครบถ้วน แสดงให้เห็นถึงความตระหนักและให้ความสำคัญกับการนิเทศภายใน และสอดคล้องกับคำพล วิลาวัลย์ (2549, หน้า ง บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานการนิเทศภายในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน ซึ่งนับได้ว่าเป็นโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกและมีกระบวนการปฏิบัติงานที่ดีมาก พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์การนิเทศภายในโรงเรียน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน มีการเตรียมบุคลากรมีการเตรียมงบประมาณและเครื่องมือสำหรับการนิเทศภายในโรงเรียน มีการกำหนดช่วงเวลาการนิเทศภายในโรงเรียนและมีการเตรียมการประเมินผลและสรุปผลการนิเทศภายในโรงเรียน การปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการใช้กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน มีการส่งเสริมสนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียน มีการกำกับติดตามการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน

2. จากผลการวิจัยพบว่าปัญหาสำคัญของการวางแผนเตรียมการการนิเทศภายใน เกี่ยวข้องกับ ครูขาดความเข้าใจ และไม่ตระหนักต่อกระบวนการนิเทศภายใน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจินห์ฮาน์ อุปาทั้ง (2551, หน้า 157) ซึ่งปัญหาที่พบคือความร่วมมือของครูภาระงานและระยะเวลาที่ไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของคำพล วิลาวัลย์ (2549, หน้า 132) ที่พบว่าการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการใช้กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน ปัญหาที่พบคือครูไม่มีเวลาเพียงพอในการกำกับติดตามการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมานจิต พงษ์สนาม (2542, หน้า 219 - 220) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา กล่าวว่าปัญหาในการดำเนินงานนิเทศภายในพบว่า บุคลากร

ขาดความรู้ทางการนิเทศการศึกษา บุคลากรไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร มีงานรับผิดชอบมาก ไม่มีเวลาเพียงพอ และปฏิบัติงานไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนละเลยและไม่ให้ความสำคัญของการนิเทศภายในซึ่งสอดคล้องกับหลักการ และแนวคิดของ กรองทอง จิรเดชากุล (2550, หน้า 2) ที่กล่าวว่า จากข้อมูลการประเมินคุณภาพภายนอก และรายงานผลการประเมินผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า “ผู้บริหารสถานศึกษาหลายแห่งละเลยการนิเทศภายในโรงเรียนโดยสิ้นเชิง สถานศึกษาบางแห่ง ไม่มีข้อมูลการนิเทศภายในเลยและบางแห่งไม่ได้ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน” และสอดคล้องกับหลักการ และแนวคิดของเยาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 111) กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาความว่า ครูใหญ่เป็นผู้นำทางการศึกษามากกว่าโดยตำแหน่ง และความร่วมมือกันระหว่างครู ครูใหญ่ ผู้นิเทศ จะช่วยแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอน

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องครูขาดความเข้าใจ และไม่ตระหนักรู้ต่อกระบวนการนิเทศภายในว่า ให้มีการจัดประชุม อบรม หรือชี้แจง ให้ทราบถึง ขั้นตอน กระบวนการ และความสำคัญของการนิเทศภายใน ซึ่งสอดคล้องกับกรองทอง จิรเดชากุล (2550, หน้า 23) ที่ได้กล่าวถึงกิจกรรมการนิเทศที่ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้โดยใช้กิจกรรมการนิเทศในรูปแบบของ การอบรมปฏิบัติการ ประชุมปฏิบัติการ และสอดคล้องกับกิตติมา ปรีดีติลล (2532, หน้า 70) ที่กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารว่าผู้บริหารจะต้องจัดดำเนินการให้มีการฝึกอบรมขึ้น เพราะการฝึกอบรมช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจดีขึ้น

3. จากผลการวิจัยพบว่าปัญหาสำคัญของการดำเนินการปฏิบัติตามแผนของการนิเทศภายใน เกี่ยวข้องกับครูไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการนิเทศภายใน และไม่มีคู่มือในการดำเนินการภายใน ในประเด็นของครูไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการนิเทศภายในนั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของจิณห์ธัญญา อุปาทัง (2551, หน้า 155) ซึ่งพบว่าปัญหาที่พบคือครูไม่ให้ความสนใจในการกำหนดและแจ้งนโยบายครูไม่เต็มใจในการรับหน้าที่ในแต่ละแผนงาน และในประเด็นที่ผลการวิจัยพบว่าไม่มีคู่มือในการดำเนินการภายใน สอดคล้องกับสมานจิต พงษ์สนาม (2542, หน้า 231) พบว่าปัญหาการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาคือ ขาดเอกสาร สื่อ อุปกรณ์ในการนิเทศภายใน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารไม่ตระหนักและเน้นให้การนิเทศภายในเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งฉัตรชัย เชษฐติลล (2543, หน้า 26) ได้กล่าวว่าการแจ้งนโยบายการนิเทศของโรงเรียนจะต้องแจ้งในที่ประชุม โดยผู้บริหารเป็นผู้แจ้ง

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องครูไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการนิเทศภายใน และไม่มีคู่มือในการดำเนินการนิเทศภายใน โดยการติดตามผลการนิเทศภายใน การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานนิเทศให้ครูได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับสมชัย วุฑฒิปรีชา ได้กล่าวถึงบทบาทของศึกษานิเทศก์ในการเร่งรัดคุณภาพการศึกษา (ปรีชา นิพนธ์พิทยา, 2532, หน้า 51) ไว้ว่า การกำกับติดตาม ดูแล และนิเทศของศึกษานิเทศก์จะต้องดำเนินการ โดยมีขั้นตอน คือ การนิเทศช่วยเหลือจุดที่มีปัญหา เร่งรัดให้มีการประชุมวิชาการและช่วยให้เกิดความร่วมมือจากผู้บริหารนิเทศ ทั้งนี้เทศยังสอดคล้องกับชาญชัย อาจินสมาจาร (2553, หน้า 29) ซึ่งกล่าวถึงการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานนิเทศให้ครูได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติว่าการกำหนดข้อปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจน จะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานมีความมั่นใจในตนเอง ว่าเขากำลังปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ถูกต้อง

4. จากผลการวิจัยพบว่าปัญหาสำคัญของการกำกับตรวจสอบการปฏิบัติการการนิเทศภายใน เกี่ยวข้องกับการดำเนินการนิเทศภายในไม่เป็นไปตามปฏิทินการปฏิบัติงาน ครูขาดความพร้อมเพื่อรับการนิเทศ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจิณห์ธัญญา อุปาทัง (2551, หน้า 156) กล่าวว่าคณะกรรมการปฏิบัติงานไม่ได้ตามกำหนดไว้ การมีภาระงาน หรือกิจกรรมอื่นภายในโรงเรียนมากจึงไม่สามารถปฏิบัติตามปฏิทิน หรือกำหนดการได้ และสอดคล้องกับกนกกร ฉัตรหิรัญเลิศ (2546, หน้า 147) พบว่าปัญหาในการดำเนินงานนิเทศภายใน คือ การขาดความร่วมมือจากครู การขาดแคลนกำลังคนในการปฏิบัติงาน และไม่สามารถจัดสรรเวลาในการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนได้ และไม่สามารถปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาเพียงพอในการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน เช่นเดียวกับชาลี มณีศรี (2538, หน้า 205) ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคการนิเทศภายในโรงเรียนว่า เวลาในการปฏิบัติการนิเทศของบุคลากรภายในโรงเรียนมีน้อยมาก เพราะบุคลากรมีงานสอน และหน้าที่อื่นที่ได้รับมอบหมายประจำอยู่แล้ว

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องการดำเนินการนิเทศภายในไม่เป็นไปตามปฏิทินการปฏิบัติงาน ครูขาดความพร้อมเพื่อรับการนิเทศ โดยปรับปฏิทินการนิเทศภายในสามารถยืดหยุ่นได้สอดคล้องกับหลักการ และแนวคิดของชาญชัย อาจินสมาจาร (2553, หน้า 33, 46) โปรแกรมการนิเทศการศึกษาควรมีความยืดหยุ่นการวางแผนที่ยืดหยุ่นนั้นของการทดลองนั้นไม่ได้ถือว่าการตัดสินใจเป็นข้อยุติแผนจะต้องมีการปรับปรุงอยู่เสมอจากประสบการณ์ที่ได้รับสถานการณ์นั้นเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอสิ่งดังกล่าวมีความจำเป็นต้องปรับโปรแกรมนโยบายแนวทางแผนและวิธีการจัดการได้รับการเสนอแนะอภิปรายการแก้ปัญหาถูกนำออกใช้แล้วนำมาอภิปรายและเปลี่ยนแปลงกันอีกครั้งหนึ่งโดยวิธีนี้ความเจริญของงานความก้าวหน้าและการปรับปรุงก็มีอยู่เรื่อยไป ซึ่งอาจจะกำหนดเป็นปฏิทินประจำปีล่วงหน้าเพื่อให้ทราบ และเตรียมตัวรับการนิเทศภายใน

5. จากผลการวิจัยพบว่าปัญหาสำคัญของการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ การนิเทศภายใน เกี่ยวข้องกับ โรงเรียนไม่นำผลการนิเทศภายใน เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานการบริหารโรงเรียนทั้งระบบซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กำพล วิลัยลัย (2549, หน้า 131) กล่าวว่าจะต้องมีการรายงานสรุปผลการนิเทศภายในโรงเรียน โดยมีการรายงานข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะต่างๆ ผู้วิจัยเห็นว่าการนำเสนอผลการนิเทศภายในเป็นรูปเล่มรายงานจะเป็นหลักฐานที่สามารถนำมาศึกษาและพัฒนาการดำเนินการนิเทศภายในของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของราชินี ขาวพระไพร (2539, หน้า 199) กล่าวว่า ปัญหาของการประเมินผลการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียนว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับครูไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของข้อมูลป้อนกลับที่ได้รับ และครูไม่นำข้อมูลป้อนกลับไปใช้ในการปรับปรุงการสอนของโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของโรงเรียนหรือองค์กร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้บริหารขาดความสนใจ และครูไม่ยอมรับผลการนิเทศภายในตรงกับหลักการของกรมสามัญศึกษา (2529, หน้า 14) กล่าวว่าอุปสรรคของการนิเทศภายในโรงเรียนคือ ผู้บริหารไม่ให้ความสนใจและสนับสนุน และไม่เห็นความจำเป็นของการนิเทศภายใน จึงส่งผลให้ผู้บริหารไม่นำผลการนิเทศไปพัฒนาภายในโรงเรียนทั้งระบบ และตรงกับหลักการของชารี มณีศรี (2538, หน้า 206) กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศที่ส่งผลกระทบต่อทั้งระบบในโรงเรียนว่า การนิเทศภายในโรงเรียนควรที่แต่ละโรงเรียนจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาปรับปรุงส่วนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคให้น้อยลงและหมดไปจากโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลดีต่อนักเรียนซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษา

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องโรงเรียนไม่นำผลการนิเทศภายใน เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานการบริหารโรงเรียนทั้งระบบ โดยคณะกรรมการดำเนินการนิเทศภายในนำผลการนิเทศภายในรายงานต่อผู้บริหาร เพื่อการพิจารณาความดีความชอบ สอดคล้องกับปรีชา นิพนธ์พิทยา (2532, หน้า 17) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศที่มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยว่า การสร้างขวัญกำลังใจเป็นการเสริมแรง ของผู้บริหารเพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจจะดำเนินการไปพร้อมกัน ขณะที่ผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วก็ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1.1 จากผลการวิจัยพบว่าการดำเนินการนิเทศภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 มีปัญหาการดำเนินการทุกขั้นตอน ฉะนั้นหน่วยงานที่ติดตาม และประเมินผลทางการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 ควรจัดทำคู่มือการดำเนินการนิเทศภายใน เพื่อให้ทุกโรงเรียนใช้เป็นแนวทางการดำเนินการได้อย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม คณะกรรมการการดำเนินงาน ผู้บริหาร และผู้อำนวยการโรงเรียนควรจัดประชุม สัมมนาครูให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการดำเนินการนิเทศภายในก่อนเปิดภาคเรียนและปีการศึกษา

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 ควรจัดอบรม สัมมนาครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการนิเทศภายใน ก่อนเปิดภาคเรียนทุกภาคเรียน

1.3 คณะกรรมการการนิเทศและผู้บริหารโรงเรียน ควรจัดประชุมครูและบุคลากรทุกฝ่ายของโรงเรียนให้รับรู้ รับทราบ เข้าใจถึงกระบวนการและความสำคัญของการนิเทศภายใน ก่อนการเปิดภาคเรียนทุกภาคเรียน รวมทั้งสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ควรนำผลการประเมินการนิเทศภายใน ปรีกษาหารือกับครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ของตน เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.5 ครูทุกคนและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ควรให้การยอมรับผลการนิเทศ และใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อเนื่อง

เนื่องจากผลการวิจัยและข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินการนิเทศภายในบางประเด็นมีความขัดแย้งกัน ฉะนั้นหน่วยศึกษานิเทศก์และผู้ที่มีความสนใจอาจดำเนินการวิจัยซ้ำ (Replication) ด้วยวิธีการวิจัยและเทคนิคการวิจัยอื่นที่เหมาะสม เพื่อการได้ข้อมูลที่ถูกต้องและมีผลการวิจัยที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา ปรีดีติลล. (2532). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: อักษรพาณิชย์.
- กรองทอง จิระเชษฐกุล. (2550). *คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: ธารอักษร, 2550
- กนกกร ฉัตรหิรัญเลิศ. (2546). *การศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนในกรุงเทพมหานครที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กำพล วิลาลัย. (2549). *การศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินตนา อูปาทัง. (2551). *การศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในของโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรชัย เชษฐติลล. (2543). *การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น ในสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชาลี มณีศรี. (2538). *การนิเทศการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.
- ชาญชัย อาจิณสมมาตร. (2553). *การนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว. (2553). *การอ้างอิงประชากรเพื่อใช้เป็นเครื่องมือและมาตราส่วน ประเมินค่ากับกลุ่มตัวอย่าง*. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม*, 3(1), 23-24.
- ปรีชา นิพนธ์พิทยา. (2532). *มิติใหม่การนิเทศการศึกษากับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สมาคมศึกษานิเทศก์แห่งประเทศไทย.
- พรหมทรี โชคไพศาล. (2553). *พฤติกรรมการนิเทศที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครู*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยวพา เดชะคุปต์. (2542). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาพระบรรทมพิมพ์.
- รัชณี ขาวพระไพร. (2539). *การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณพิศา พลฤกษ์มาศ. (2553). *การศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- สมานจิต พงษ์สนาม. (2542). *การศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *คู่มือการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Deming, W.E. (1988). *Out of the Crisis* Cambridge. M.A. Massachusetts Institute of Technology Press.
- Glickman, C. D., Gordon. S. P., Ross-Gordon . J.M., (2012). *The basic guide to supervision and instructional leadership* (3th ed.). Boston, M.A. Pearson Education, Inc.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). *Determining sample size for research activating*. *Journal of Education and Psychological Measurement*, 30(3), 607-609.

เพิ่ม 2 บทความ
ภาดา
ศิวารณ์

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร